

УДК 373.3.015.33:62/64]:378

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2024.6.7>

Інна РАДЮК

доктор філософії в галузі знань Освіта. Педагогіка, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-1937-4195

Бібліографічний опис статті: Радюк, І. (2024). Методичні аспекти підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів художнього конструювання. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 44–49, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.6.7>

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ

У статті здійснено аналіз окремих практичних аспектів щодо методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку творчого потенціалу молодших школярів. Окреслено основні підходи до розробки змістового та методичного наповнення освітніх курсів, що передбачають підготовку майбутніх учителів до проведення у початковій школі занять з реалізації технологічної освітньої галузі. Автором зауважено, що вчителі початкової школи постійно перебувають у пошуку шляхів організації освітнього середовища таким чином, щоб воно сприяло створенню умов для виявлення, розвитку і реалізації творчості кожного молодшого школяра. Закцентовано увагу, що досить ефективним у розвитку дитячої творчості є використання в початковій школі на уроках технологічної освітньої галузі тих видів діяльності, що передбачають художнє конструювання. Зазначено, що застосування засобів художнього конструювання у ранньому шкільному віці сприяє розвитку творчого мислення, поглибленню знань та навичок, розвитку моторики та об'ємного мислення, збагаченню художньо-естетичного сприйняття. Розроблено і описано окремі методичні рекомендації для педагогічних ЗВО щодо формування компетенцій та результатів навчання здобувачів освіти під час вивчення методики навчання технологічної освітньої галузі. Визначено, що однією з важливих навичок майбутніх вчителів початкової школи є вміння досліджувати та проводити діагностику творчих можливостей своїх вихованців, здатності здійснювати ними художню конструкторську діяльність, що дасть можливість ефективно спланувати зміст роботи на уроках технологічної освітньої галузі. Наведено приклади впровадження в практику освітнього процесу активне залучення майбутніх учителів початкової школи до проведення майстер-класів з виготовлення художніх виробів та створення портфоліо майбутнього вчителя, що включає студентські творчі доробки. Визначено напрями подальших досліджень, щодо методичного вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів розвитку дитячої творчості.

Ключові слова: початкова школа, художнє конструювання, технології, дизайн, творчість, методика, технологічна освітня галузь.

Інна RADIUK

Doctor (PhD) Field of Study – Education/Pedagogy, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-1937-4195

To cite this article: Radiuk, I. (2024). Methodychni aspekty pidhotovky maibutnix uchyteliv pochatkovoї shkoly do vykorystannia zasobiv khudozhnoho konstruiuvannia [Methodological aspects of training future primary school teachers for the use of art design tools]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 44–49, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.6.7>

METHODOLOGICAL ASPECTS OF TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE USE OF ART DESIGN TOOLS

The article analyzes some practical aspects of methodological support for the professional training of future primary school teachers to develop the creative potential of younger students. The main approaches to the development of content and methodological content of educational courses that provide training for future teachers to conduct classes in primary

school on the implementation of technological education are outlined. The author notes that primary school teachers are constantly looking for ways to organize the educational environment in such a way that it contributes to the creation of conditions for the identification, development and realization of the creativity of each junior schoolchild. It was noted that the use of activities that involve artistic design in primary school lessons in the technological educational field is quite effective in the development of children's creativity. It is noted that the use of artistic design tools in early school age contributes to the development of creative thinking, deepening of knowledge and skills, development of motor skills and three-dimensional thinking, enrichment of artistic and aesthetic perception. Some methodological recommendations for pedagogical higher education institutions on the formation of competencies and learning outcomes of students in the study of teaching methods in the technological educational field have been developed and described. It has been determined that one of the important skills of future primary school teachers is the ability to research and diagnose the creative capabilities of their students, the ability to carry out artistic design activities, which will allow them to effectively plan the content of work in the lessons of technological education. Examples of implementing into practice of the educational process the active involvement of future primary school teachers in conducting master classes on making artistic products and creating a portfolio of a future teacher, including creative works, are given. The directions of further research on methodological improvement of the process of training future primary school teachers to use the means of developing children's creativity are determined.

Key words: primary school, artistic construction, technology, design, creativity, methodology, technological education.

Актуальність проблеми. Зміни у змісті та характері сучасної шкільної освіти продиктовані запитом суспільства та динамічним розвитком технологій. Все частіше можемо спостерігати дискусії у соціальних мережах, засобах масової інформації, педагогічних платформах щодо необхідності перегляду традиційних підходів до проблеми пошуку шляхів розвитку особистості школярів, створення комфортних умов для їхньої самореалізації. Потреба у переформатуванні вектору освітнього процесу початкової школи з репродуктивного на творчий є досить актуальною, адже такий напрям сприятиме формуванню в молодших школярів ключових компетенцій; досвіду творчої діяльності; емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого світу; вміння приймати рішення; мислити оригінально та інноваційно.

Традиційно, саме початкова школа закладає основи розвитку творчого потенціалу особистості. Відтак, учителі початкової школи найчастіше задаються питаннями щодо необхідності організації шкільного середовища таким чином, щоб воно сприяло створенню умов для виявлення, розвитку і реалізації творчості кожного молодшого школяра. Досить актуальними стають вміння вчителя початкової школи щодо пошуку креативних методичних рішень з метою розвитку дитячої допитливості, дослідницьких та творчих навичок.

Особливо значущими для розвитку творчих умінь молодших школярів є навички, отримані при вивченні технологічної освітньої галузі, які дозволяють ефективно реалізовувати творчі задуми в області дизайну та технологій. Зокрема, досить продуктивною є діяльність

молодших школярів щодо формувань вміння художнього конструювання, що сприяє розвитку творчого мислення; поглибленню мистецьких знань та навичок; розвитку моторики та об'ємного мислення; збагаченню художньо-естетичного сприйняття. З огляду на це, досить актуальним стає питання перегляду та вдосконалення методичного забезпечення підготовки майбутніх вчителів початкових класів щодо проведення занять з реалізації технологічної освітньої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закон України «Про освіту» Концепція «Нова українська школа» та Державний стандарт початкової освіти становлять основу реформування освітньої системи в Україні та визначають ключові напрямки щодо формування освітніх компетенцій молодших школярів, зокрема, художньо-конструкторські уміння. У Концепції «Нова українська школа» підкреслюється значення впровадження технологій в освітній процес сучасної школи, позаяк, це сприяє позитивній динаміці розвитку у молодших школярів умінь художнього конструювання і формуванню навичок застосування набутих навичок і знань у практичній діяльності.

Окреслена нами проблематика є всебічно досліджена як науковцями так і вчителями-практиками. Ряд науковців зробили істотний внесок у дослідження ключових понять, структурних елементів та характеристик процесу розвитку умінь молодших школярів художнього конструювання. Зокрема: М. Голубенко, В. Даниленко, О. Коберник, О. Савченко, О. Рудницька та інші. Процес розвитку творчих, художніх та конструкторських здібностей, а також форму-

ванням естетичного смаку досліджено у працях І. Данькової, О. Марущак, В. Трофімчук, А. Терещук, Г. Пустовіт, В. Романець та інших.

Особливу увагу привертають запропоновані науковцями та педагогами підходи до розробки змістового та методичного наповнення освітніх курсів щодо підготовки майбутніх учителів до проведення занять з реалізації технологічної освітньої галузі. Зазвичай, вони базуються на опрацюванні типових програм для початкової школи. Проте, зважаючи на динамічні зміни в освітньому процесі початкової школи, є досить важливо знайти сучасні підходи, які б дозволяли динамічно трансформувати організацію діяльності на уроках технологічної освітньої галузі, відповідно до змін та запитів сучасності, а відтак, підібрати ефективні засоби підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку та формування стійкого інтересу молодших школярів до творчої діяльності.

Метою дослідження є вдосконалення методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання у майбутній професійній діяльності засобів художнього конструювання при вивченні технологічної освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Творчість дітей є закономірним початком творчої природи людини, а завдання сучасного вчителя полягає в тому, щоб помітити й розвинути ці природні здібності дитини. Творчий вектор діяльності вчителя початкових класів є характерною особливістю його професійної діяльності. Відтак, розробляючи методичне забезпечення підготовки майбутніх педагогів до викладання технологічної освітньої галузі за основу варто обрати такі види робіт, виконуючи які, молодий фахівець зумів би варіативно використати набуті знання та практичні навички у майбутній діяльності, тобто особливу увагу приділити формуванню гнучких (soft skills) навичок.

Майбутній учитель ще на етапі професійної підготовки має опанувати низку специфічних навичок як от: виявляти увагу до будь-яких нестандартних рішень своїх конструкторів-початківців, а також розуміння і мудру поблажливість до дитячих помилок, адже саме вони часто свідчать про труднощі самостійного пошуку; вміння спроектувати майбутню роботу; оцінити свої можливості та реалістичність задумів.

Враховуючи той факт, що значна частина здобувачів освіти педагогічних ЗВО, розпочинають свою професійну діяльність ще під час навчання, то вважаємо вдалим результатом навчання буде формування портфоліо вчителя початкової школи на основі студентських напрацювань. Такий вид завдання є не лише дієвим засобом опанування програмного навантаження, але й досить ефективним інструментом для майбутнього працевлаштування. Тому варто спланувати змістове наповнення освітнього процесу таким чином, щоб по завершенню теоретичної та практичної частини опанування курсу, зокрема «Методика викладання технологічної освітньої галузі», здобувачі освіти не лише успішно склали іспити, але й володіли низкою практичних напрацювань.

Проаналізувавши наукову думку з означеного питання та дослідивши методичні напрацювання педагогів і учителів, припускаємо, що використання на уроках технологічної освітньої галузі в початковій школі тих видів діяльності, що передбачають художнє конструювання буде досить ефективним.

Погоджуємось із думкою І. Веремійчика, що в процесі успішного виконання завдання в процесі праці від дитини часто вимагається не лише сприйняття даної конструкції об'єкта, але й передбачення її в новому просторовому положенні або уявлення як зміниться форма предмета, якщо змінити розміри окремих деталей, тобто розв'язати якусь просторову задачу. Таким шляхом розвивається, поповнюється просторове уявлення дитини, яке необхідно їй для правильного сприйняття предметів навколишнього світу, пізнання предметів дійсності в їх взаємозв'язку.

Навчання молодших школярів конструюванню – процесу створення форми, конструкції об'єкта чи окремих його частин найбільше сприяє розвитку творчої особистості. Готувати дітей до художньої конструкторської діяльності – це створити їм можливість систематично вправлятися у мисленні, вчити дітей оперувати своїми знаннями, застосовуючи їх на практиці, вчити спостерігати, фантазувати і пропонувати форму, конструкцію виробу (Veremiichuk, 2004).

У діяльності учнів молодшого шкільного віку, що передбачає художнє конструювання в умовах НУШ, дуже важливу роль відіграє практичний компонент, який найбільше реалізується при

вивченні інтегрованого курсу «Дизайн і технології». Практична діяльність в процесі розв'язку завдань може бути різної складності, а її роль в загальній структурі діяльності не може зводитись до виконання конструктивно-технологічних завдань. З поглибленням матеріалу курсу школярі занурюються в практичний аспект дизайну. Будучи учасниками невеликих проєктів, вони отримують можливість застосовувати свої знання, експериментувати з різними видами матеріалів та технік. У процесі такої діяльності молодші школярі опановують низку технічних методик: макетування, ескізування та конструювання (Віаківська, 2020).

Визначальним етапом у процесі художнього конструювання стає момент, коли задуми молодших школярів починають перетворюватися на графічний дизайн чи об'ємну реалізацію. Незважаючи на те, що ця стадія може тривати довго, важливо підкреслити, що період «проб та помилок», який діти переживають на цьому етапі, є незамінним досвідом, який допомагає їм формувати особистий підхід до творчої художньо-конструкторської роботи.

Процес художнього конструювання базується на послідовних діях: робота за зразком, використання каркасів, простих креслень та ілюстративних схем. Цей процес також включає елементи проблемного навчання. Найбільш креативним аспектом конструювання є реалізація власного задуму, де дитина проявляє ініціативу та самостійність. Для молодших школярів це, зокрема, створення візуального зображення майбутньої роботи із паперу, природних ресурсів та вторинних матеріалів. Ефективний результат розвитку умінь в умовах НУШ досягається шляхом поєднання таких засобів.

Науковці зазначають, що найголовнішими психологічними складовими діяльності молодших школярів щодо художнього конструювання є стійка мотивація, креативна уява, творче мислення. Також є похідні компоненти: знання, уміння, навички, вольові якості, досвід, що забезпечують комплексний підхід до формування умінь художнього конструювання.

Мельничук І. акцентує увагу на виникненні новаторських конструктивних та композиційних підходів, які залучають особистість до творчої діяльності, сприяючи глибокому розумінню об'єктів дизайну (Melnychuk, 22). В ході художнього конструювання визначається візу-

альне уявлення майбутнього виробу, засноване на образному баченні людини.

Проаналізувавши низку методичних дорожок викладачів та педагогів, вдалось виокремити деякі практичні завдання що сформулюють необхідні навички, які дозволять майбутнім педагогам використовувати у своїй професійній діяльності засоби художнього конструювання. Зокрема:

- планування, проведення та аналіз результатів педагогічного дослідження творчого потенціалу молодших школярів;

- розробка і презентація майстер-класу з виготовлення художнього виробу.

Зупинимось детальніше на практичних аспектах реалізації визначених видів роботи.

Звісно, що на етапі початкової школи важливо визначити той творчий потенціал, яким володіють школярі з метою постановки освітніх цілей та завдань. Відтак, першою важливою навичкою майбутніх вчителів початкової школи було визначено вміння діагностувати та проводити дослідження можливостей своїх вихованців. На основі теоретичного аналізу відповідних наукових та педагогічних джерел, освітніх ресурсів, дослідження практичних напрацювань майбутнім вчителям початкових класів вдалось дібрати низку ефективних завдань, методик, опитувань.

Кожне з таких досліджень передбачало підготовку наочного матеріалу, планування роботи та трактування результатів досліджень. Досить цікавим та дієвим стало рішення про представлення підібраних студентами засобів дослідження творчого потенціалу на практичних заняттях із залученням до цього процесу одногрупників. Такий вид роботи дозволив здійснити апробацію, проаналізувати свою роботу з метою вдосконалення.

Майбутні вчителі мали змогу після опрацювання результатів своїх досліджень підібрати найбільш оптимальні види творчих робіт та засоби їх виконання, що будуть під силу вихованцям та розвиватимуть їхні здібності. Варто зазначити, що більшість обраних здобувачами освіти методів діагностики передбачали використання саме засобів художнього конструювання як дієвого індикатора творчої уяви, вміння критично і нестандартно мислити.

Здійснений аналіз практичного педагогічного дорожку засвідчив, що заохочення шко-

лярів до прийняття творчих рішень, активізації уяви та заохочення до процесу створення художнього виробу найефективніше відбувається при створенні сприятливого мотиваційного середовища в дитячому колективі. Відтак, однією з форм роботи з метою підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів художнього конструювання було визначено розробку та проведення майстер-класу для молодших школярів з виготовлення художнього виробу.

Ми приєднуємося до тлумачення змісту поняття «майстер-клас», запропонованого Є. Проворовою, що майстер-клас – це особлива форма навчального заняття, що ґрунтується на практичних діях вирішення певної проблемної професійної задачі чи професійної ситуації спільно зі студентами й спрямована на формування в них відповідних умінь і потреб (Provarova, 2017).

У наукових розвідках запропоновано різні підходи до розробки структури майстер-класу. Зокрема Михнюк М. визначає наступні етапи: підготовчо-організаційний, презентаційний, моделюючий, рефлексивно-оцінюючий (Mukhniuk, 2014). Омельчук О. пропонує в структурі майстер-класу відбивати логіку процесу пізнання: мотивацію, засвоєння нових знань, рефлексію (Omelchuk, 2019). Для нас є близьким підхід дослідників, що вважають за необхідне реалізовувати в ході майстер-класу етап, спрямований на набуття учасниками нового для них професійного досвіду.

Отже, у структурі майстер-класу майбутніми вчителями початкової школи було передбачено такі складові: мотиваційно-цільовий етап; когнітивний етап; діяльнісний етап; рефлексивно-оцінювальний етап. Майбутні вчителі виконували послідовно кожен з цих етапів: переглядали відповідні відео матеріали, визначалися з видом виробів, планували послідовність своєї діяльності, підбирали необхідні матеріали, передбачали можливі труднощі, знімали відео ролики,

представляли свої доробки одногрупникам та мали можливість проаналізувати та обговорити результати своєї творчої діяльності.

Як окремий бонус від залучення здобувачів освіти до описаних видів практичних робіт можна відзначити творчу, невимушену атмосферу в навчальній аудиторії, яка сприяла активізації художнього мислення; розкриттю індивідуального творчого потенціалу; розвитку навичок роботи з різними техніками та матеріалами, вмінь комунікувати в процесі діяльності. Результати творчих робіт стали хорошим доробком в портфоліо майбутнього вчителя початкових класів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування засобів художнього конструювання передбачає опанування комплексом як теоретичних знань, так і практичних вмінь. Перевагою цього процесу є можливість розвивати творчі навички ще під час практичних занять, вдало підібравши аудиторні форми та засоби роботи. Апробація здобувачами освіти описаних видів практичних завдань (діагностика творчого потенціалу, проведення майстер-класу) має на меті не лише освітню функцію, а й практичне відпрацювання низки педагогічних прийомів. Це дасть можливість майбутнім педагогам оволодіти низкою методик та практичними напрацюваннями ще до моменту залучення до педагогічної практики чи професійної діяльності. Впровадження в зміст курсу «Методика навчання технологічної освітньої галузі» названих форм роботи готує майбутнього вчителя початкових класів до заняття творчістю впродовж усієї професійної діяльності.

Описані методики лише частково висвітлюють методичний при викладанні технологічної освітньої галузі. Галузь технологій та дизайну є багатогранною і має безліч варіантів для реалізації творчого потенціалу як майбутніх фахівців, так і їхніх вихованців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бяковська А. Формування дизайнерського мислення молодших школярів в умовах НУШ. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. 2020. Випуск 9. С. 93–96.
2. Веремійчик І. Методика трудового навчання в початковій школі : навч. посібник. Тернопіль : Мальва, 2004. 299 с.
3. Мельничук І. О. Формування дизайнерського мислення дітей дошкільного віку на заняттях зображальної діяльності. МОН України. Північ МЕТУ ім. акад. С. Дем'янука. Рівне. 2022. 118 с.

4. Михнюк М. І. Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом. *Професійно-технічна освіта*. 2014. № 2. С. 49–51.
5. Омельчук О. О. Майстер-клас як одна із форм у підготовці вчителів технологій. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2019. Випуск 2 (20). С. 110–117.
6. Проворова Є. М. Технологія майстер-класу у методичній підготовці майбутніх учителів музики. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Випуск 157. С. 124–129.

REFERENCES:

1. Biakovska A. (2020). Formuvannya dyzainerskoho myslennia molodshykh shkoliariv v umovakh NUSh. [The formation of the design thinking of younger schoolchildren in the conditions of the New Ukrainian School]. *Aktualni problemy formuvannya tvorchoi osobystosti pedahoha v konteksti nastupnosti doshkilnoi ta pochatkovoї osvity*, vol. 9, pp. 93–96. (in Ukrainian).
2. Veremiichuk I. (2004). *Metodyka trudovoho navchannia v pochatkovii shkoli*. [Methods of labor training in primary school]. Ternopil : Malva. 299 p. (in Ukrainian).
3. Melnychuk I. O. (2022). Formuvannya dyzainerskoho myslennia ditei doshkilnoho viku na zaniattiakh zobrazhalnoi diialnosti. [Formation of the design thinking of preschool children in visual arts classes]. Rivne. 118 p. (in Ukrainian).
4. Mykhniuk M. I. (2014). Maister-klas yak forma obminu peredovym pedahohichnym dosvidom. [Master class as a form of exchange of advanced pedagogical experience]. *Profesiino-tekhnichna osvita*, vol. 2. pp. 49–51. (in Ukrainian).
5. Omelchuk O. O. (2019). Maister-klas yak odna iz form u pidhotovtsi vchyteliv tekhnolohii. [Master class as one of the forms in the training of technology teachers]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, vol. 2. pp. 110–117. (in Ukrainian).
6. Provorova Ye. M. (2017). Tekhnolohiia maister-klasu u metodychnii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv muzyky. [Master class technology in methodical training of future music teachers]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii «Pedahohichni nauky»*. pp. 124–129. (in Ukrainian).